

*inaendel.....*

Nini maana ya elimu jumuishi?

## *inaendel.....*

- Ni elilmu inyaotolewa pamoja shulenî au kwa wanafunzi wenye mahitaji maalumu na wanafunzi wenye mahitaji ya kawaida.
  - wanafunzi wote hupewa haki sawa ya kujifunza darasani.
  - Wanafunzi wanakuwa na tabia zinazotofautiana ambazo hutokana na mahitaji yao maalumu.
- Ni elimu inayosisitiza watoto wote wajifunze katika darasa moja bila kujali tofauti zao.

*inaendel.....*

- Ni Falsafa inayojaribu kutowabagua watoto walemavu, wenye matatizo ya kujifunza, wanaoitwa wa kawaida au wenye mahitaji maalumu.

Hivyo, **Elimu jumuishi ni mfumo wa elimu unaotoa fursa kwa watu wote kama vile watoto, vijana na wazee kujianidikisha na kushiriki kikamilifu katika kujifunza darasani bila kujali tofauti zao za kimaumbile. kihali. kiakili. kijinsia au kikabila.**

# Malengo ya elimu jumuishi.

- i. Kutoa elimu kwa watoto wote, wenyewe na wasio na mahitaji maalumu;
- ii. Kuondoa vikwazo vya elimu nchini.
- iii. Kujenga undugu, uzalendo na usawa.
- iv. Kutoa fursa ya elimu kwa wote kwa kuzingatia usawa wa kijinsia.
- v. Kujenga utamaduni wa kuheshimiana kushirikiana.

# Sifa za Elimu Jumuishi

## i. Usawa na Ujumuishaji

- wanafunzi wote kushiriki kikamilifu katika mchakato wa kujifunza bila ubaguzi wowote.

## ii. Kutambua mahitaji tofauti ya wanafunzi.

- kutambua na kuheshimu tofauti za wanafunzi, ikiwa ni pamoja na tofauti za kiakili, kimwili na kijamii.

## iii. Utoaji wa huduma.

- kuhakikisha huduma maalumu inatolewa kwa wanafunzi wenye mahitaji maalumu ili washiriki kikamilifu na kufanikiwa katika suala zima kujifunza.

*inaendel.....*

**iv. Ushirikiano na mawasiliano kati ya walimu na wataalamu:**

- Ushiriki wa wazazi,
- walimu na wataalmnu kama vile; wanasaiko/ojia katika kuhakikisha kila mwanafunzi anapata huduma zinazohitajika.
- Vilevile kupitia ushiriki na mawasiliano ya karibu, inasaidia katika kuboresha mchakato wa kujifunza na kuhakikisha kuwa mahitaji ya kila mwanafunzi yanatimizwa.

*inaendel.....*

**v. Mazingira rafiki na wezeshi.**

- Mazingira wezeshi ni jumla ya majengo, vifaa, na rasilimali ambazo zinafikika kirahisi kwa wanafunzi wote.

**vi. Mbinu nyumbufu za ufundishaji.**

- Matumizi ya mbinu fikivu na rafiki za ufundishaji zinazoendana na mahitaji ya ujifunzaji ya kila mwanafunzi.

# Misingi ya Elimu Jumuishi.

Msingi mkuu wa elimu jumuishi ni utoaji wa haki ya elimu kwa kila mwanafunzi mwenye na asiye mahitaji maalumu. hi vyo basi, msingi huu una vigezo vinavyozingatia ujumuishi katika mchakato wa ufundishaji na ujifunzaji misingi ya elimu jumuishi husisitiza yafuatayo;

- a) Kila mwanafunzi ana uwezo wa kujifunza.
- b) Kila mwanafunzi ana haki ya kushiriki katika zoezi la ujifunzaji.
- c) Kila mwanafunzi ana namna yake ya kujifunza na kujieleza.
- d) kuwe na matumizi zana na mbinu nyumbufu za ufundishaji na ujifunzaji.
- e) Kuwepo na mazingira rafiki na fikivu ya ujifunzaji kwa mwanafunzi.
- f) Kuwepo kwa huduma stahiki kwa makundi ya watoto wenyе mahitaji maalumu.

*inaendel.....*

Nini umuhimu wa elimu jumuishi?

# Umuhimu wa Elimu Jumuishi

- i. wanafunzi wenyе mahitaji maalumu kupata na kujenga maarifa, ujuzi na mwelekeo.
- ii. Husaidia wanafunzi wote kujifunza kuishi pamojana na kuthamini utofauti wao.
- iii. Husaidia kujenga jamii yenye uvumilivu na heshima kwa kila mtu.
- iv. kukuza kujitegemea kwa mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu na kujenga ujuzi wa kujitegemea katika mazingirajumuishi yanayoruhusu kushiriki kikamilifu katika shughuli zote.
- v. Inatoa haki na usawa kwa kuhakikisha kila mwanafunzi anapata haki yake ya msingi ya elimu bila kujali tofauti zao za kimwili, kiakili au kijamii.

*inaendel.....*

- vi. Inatoa afua stahiki na kuweka mpango maalumu kwa mwanaf unzi binafsi kama vile vifaa saidizi na zana za kujifunzia.
- vii. nk

## ZOEZI LA 2

1. Umepangiwa shule inayotekeleza elimu jumuishi. Wakati wa kikao cha walimu na wazazi, umegundua kuwa wazazi wengi wanawaficha watoto wenyе mahitaj i maalumu nyumbani. Kama mwalimu mtaalamu eleza kwa nini elimu ni muhimu kwa watoto wenyе mahitaji maalumu?
2. Elimu Jumuishi ina wajibu wa kukuza ujumuishi wa kijamii, kielimu na kiafya. Eleza sifa za elimu jumuishi katika jamii ya kitanzania kudhihirisha kauli hii?

# Historiaoria ya Elimu Jumuishi Tanzania

- Elimu jumuishi ilianza kutolewa nyumbani ikilisishwa kutoka kizazi kimoja na kingine.
- Karne ya 14 elimu rasmi ilianza kutolewa shulenii.
- Mwaka 1700 elimu kwa watu wenye ulemavu ilianza kutetewa na wanaharakati mbalimbali.
- Mwaka 1950 wamisionari, wasamaria pamoja na wanaharakati mbalimbali walianza kutoa elimu kwa mfumo rasmi kwa watu wenye ulemavu katika shule maalumu hapa nchini.
  - Walianza na watoto wenye ulemavu wa uoni, walifuata wenye ulemavu wa uziwi kisha watoto wenye ulemavu wa viungo na baadeye wenye ulemavu wa viungo.

## *inaendel.....*

- Baada ya uhuru serikali ya Tanzania ilianzisha shule zingine za watoto wenyewe ulemavu pamoja na ugatuvi wa shule zilizokuwepo.
- Wanaharakati mbalimbali wa haki za binadamu, wataalamu, wadau wa elimu walisisitiza elimu jumuishi kwani waliona elimu maalumu iliwakosesha watu wenyewe ulemavu haki ya kuchangamana na wenzao.
- Mwaka 1978 elimu jumuishi imeanza kutekelezwa nchini Tanzania kwa msisitizo wa sheria ya nchi ambayo ni elimu kw wote.
- Mwaka 1998 Utekelezaji wa sheria hii kwa watoto wenyewe mahitaji maalumu ulirasimishwa, kw kushirikiana na
- Wizara ya Elimu, Sayansi na Utamaduni kwa kushirikiana na Shirika la Kimataifa la Elimu, (UNESCO). Ikitambulika kama "Special Needs in the Classroom", katika shule za Mkoa wa Dar es Salaam.

## Mikataba ya kimataifa

- i. Mkataba wa haki za watoto 1989 (UN Convention on the Rights of the Child).
- ii. Jomaen Declaration 1990.
- iii. Salamanca Declaration 1994.
- iv. Dakar Framework for Action 2000.
- v. Mkataba wa umoja wa mataifa k11lmsu haki za watu wenye ulemaru 2006 ( UN Convention of the Rights of Persons with Disabilities).
- vi. Malengo ya maendeleo endelevu ya Mwaka 2030.

## Sera na sheria za kitaifa.

- i. Sera ya Taifa ya watu wenye ulemavu ya mwaka 2004.
- ii. Mkakati wa elimujumuishi Tanzania 2009-2017.
- iii. Sheria ya watu wenye ulemavu 2010 (The persons with disabilities Act).
- iv. Sera ya elimu na mafunzo Tanzania 2014.
- v. Mpango wa mae11deleo ya sekta ya elimu (2016-2017)-(2020-2021).

## ZOEZI LA 3.

1. Elimu jumuishi inazingatia vigezo mbalimbali ili kuhakikisha kuwa wanafunzi wote wakiwemo wenye mahitaji maalumu wanapala elimu stahiki. Eleza mambo ya kuzingatia ili kukuza ujumuishi katika jamii ya kitanzania.
2. Elimu jumuishi inahamasisha utoaji elimu kwa wote. Kutokana na msisistizo huo, eleza umuhimu wa elimu jumuishi.
3. Serikali ya Tanzania imefanya jitihada za kufikia malengo ya maendeleo endelevu kwa kuhakikisha watoto wote wanapata elimu stahiki. Eleza mikakati iliyofikiwa na Serikali ili kufanikisha malengo hayo.

## *Inaendelea.*

4. Umealikwa kushiriki mdahalo wa elimu, mada inayowasilishwa ni elimu ya kuondoa unyanyapaa. Eleza ni mambo gani utakayozungumza ambayo yataondoa unyanyapaa katika kutekeleza elimu jumuishi.
5. Kwa kuzingatia matamko muhimu yaliyoridhiwa na mkutano wa Salamanca wa mwaka 1994, eleza kwa mifano utekelezaji wa elimu jumuishi nchini Tanzania.

## Darasa jumuishi

- Ni darasa ambalo mwalimu na wanafunzi wanashirikiana katika shughuli mbalimbali katika ujifunzaji.
- Imwalimu hanabudi kujenga mazingira ambayo mwanafunzi anajisikia yuko salama.
- Mwanafunzi vilevile ahimizwe kutoa maoni yake nakuchangia katika ujifunzaji.
- Mwalimu hanabudi kulifahamu darasa lake kwasababu katika darasa jumuishi wanafunzi wana mahitaji na changamoto tofauti tofauti za ujifunzaji.

## Namna ya kumtambua mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu.

- Ni muhimu kwa mwalimu kumtambua mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu ili kuboresha ufundishaji na ujifunzaji.
- Utambuzi huu unatakiwa ufanyika mapema mwanafunzi anapoanza mafunzo ili mwalimu aweze kutoa afua stahiki itakayo muwezesha mwanafunzi kujifunza kwa ufanisi.
- Mwalimu ni muhimu kwake kuvitambua viashiria vya mwanafunzi mwenye mhitaji maalumu.
- Vilevile mwalimu anatakiwa kuwa na umahiri utakaomuwezesha kutumia mbinu na zana mbalimbali za kubainisha wanafunzi wenyе mahitaji maalumu ya ujifunzaji.

## Mahitaji maalumu

- Ni huduma za ziada kwa mtu ili kumwezesha kushiriki kikamilifu katka shughuli za kilasiku.
- Mahitaji maalumu yanaweza kutokana na hali ya ulemavu . Afya, kijamii, kiakili/ kihisia ambazo zinaweza kuathiri uwezo wao wakufanya kazi.
- Hivyo ili mtu aweze kutenda shughuli au kazi anahitaji kupewa huduma stahiki itakayomuwezesha kutekeleza jukumu hilo. Mfano huduma hizo ni vifaa saidizi kama vile magongo kwa walemavu, fimbo nyeupe kwa wsioona, vifaa vya kukuza usikivu kwa viziwi na ushauri na unasihi kwa wenye changamoto mbalimbali.

# **CHANGAMOTO ANAZOWEZA KUWA NAZO MWANAFUNZI**

Mahitaji maalumu yanaweza kuainishwa kulingana na ulemavu au changamoto alizonazo mwanafunzi ambazo ni:

- i. Changamoto za ujifunzaji.
- ii. Changamoto za mawasiliano.
- iii. Changamoto za kihisia, kitabia na kijamii.
- iv. Changamoto za kimaumbile.
- v. Changamoto za kiakili
- vi. Changamoto za kiafya.

## i. Changamoto za ujifunzaji.

Wanafunzi wenye changamoto hizi huweza kuwa na matatizo mbalimbali ambayo huathiri mchakato wa ujifunazaji. Matatizo hayo ni;

- a) **Disleksia:** ambapo mwanafunzi hushinwa kusoma kwa ufanisi kwa kuchanganya herufi 'u' na 'n', au 'b' na'd'
- b) **Disglafia:** wanafunzi wenye changamoto za kuandika.
- c) **Diskalkulia:** wanafunzi wenye changamoto ya kushindwa kuhhesabu.
- d) **Afasia:** wanafunzi wenye changamoto ya ugumu katika kuelewa lugha na kuzungumza

## *Inaendelea.....*

- e). Apraksia: wanafunzi wenyechangamoto ya ugumu katika kutekeleza vitendo vya kawaida kwa usahihi.
- f). Disathria: wanafunzi wenyecangamoto ya matamshi.,
- g). Wanafunzi wenyecangamoto ya kutunza kumbukumbu.
- h). Wanafunzi wenyekuona aibu na kushindwa kujiamini.
- i). Wanafunzi wenyevipaji na vipawa maalumu. Wanafunzi ambao wanaweza kuonesha uwezo wa juu wa kufikiri, kubuni au kutenda katika Nyanja mbalimbali kama vile; sana, muziki, michezo, sayansi, hisabati na lugha. Wanfunzi hawa hujifunza kwa haraka, hivyo mwalimu hana budi kutumia mbinu maalumu za elimu ilikukuza uwezo wao kwa kiwango cha juu.

## **ii. Changamoto za mawasiliano.**

- Mwanafunzi anakuwa na changamoto ya kuwasiliana.
- Anajaribu kuawasiliana lakini anakumbana na vikwazo ambavyo vinazuia kuelewa au kupokea ujumbe kwa usahihi.
- Na hii husababishwa na uziwi, ulemavuwa uoni, na ulemavu wa matamshi.

### **iii. Changamoto za kihisia, kitabia na kijamii**

- Inahusisha hisia za mtu binafsi na namna anavyohusiana na wengine
- Ambapo hii husababisha mtu kutokushirikiana au kutokuchangamana na watu wengine katika jamii.
- Mara nyingi watu hawa huwa na changamoto za afya ya akili.
- Ambayo huwasababishwa na hali ya wasiwasi, uwoga uliopitiliza, huzuni, hasira, unyonge, kutengwa na jamii, unyanyaswaji na ubaguzi.
- Hali hii hutokana na historia ya malezi, makuzi na mazingira ya mwanafunzi husika.

#### **iv). Changamoto za kimaumbile**

- Hii inahusisha wanafunzi wenye changamoto ya ulemavu wa viungo, kusinyaa kwa misuli, mgongo wazi.
- Wanafunzi hawa huitaji msaada wa kimaumbile kama vile; magongo ya kutembelea, kitimwendo au vifaa vifaa vingine saidizi.

#### **v. Changamoto ya kiakili.**

- huhusisha hitilafu mbalimbali katika ubongo na mfumo wa neva.
- Hizi changamoto zinaweza kuonekana katika matumizi ya lugha, kukumbuka, kujifunza, kuelewa tatizo na kutafuta suluhisho.

## **vi. Changamoto za kiafya.**

- Hujumuisha watu wenyewe magonjwa sugu kama vile kisukari, magonjwa ya moyo, na saratani.
- Watuhawa uhitaji uanglizi maalumu.

# Makundi yenye mahitaji maalumu.

- Elimu jumuishi inatambua kuwa kuna makundi mbalimbali ya watu wenye mahitaji maalumu ambayo yanahitaji kuzingatiwa kwa umakini katikakupewa elimu.
- Makundi haya yanatokana na changamoto ambazo watu wenye mahitaji maalumu wamekuwa wakikumbana nazo.
- Hivyo mwalimu hanabudi kufahamu mahitaji ya mwanafunzi ya ujifunzaji katika kila kundi na kutoa afua stahiki.

wanafunzi  
wanaotoka  
katika familia  
za kuhamahama

Wanafunzi  
wenye  
vipaji na  
vipawa  
vya pekee

Watoto  
wakimbizi

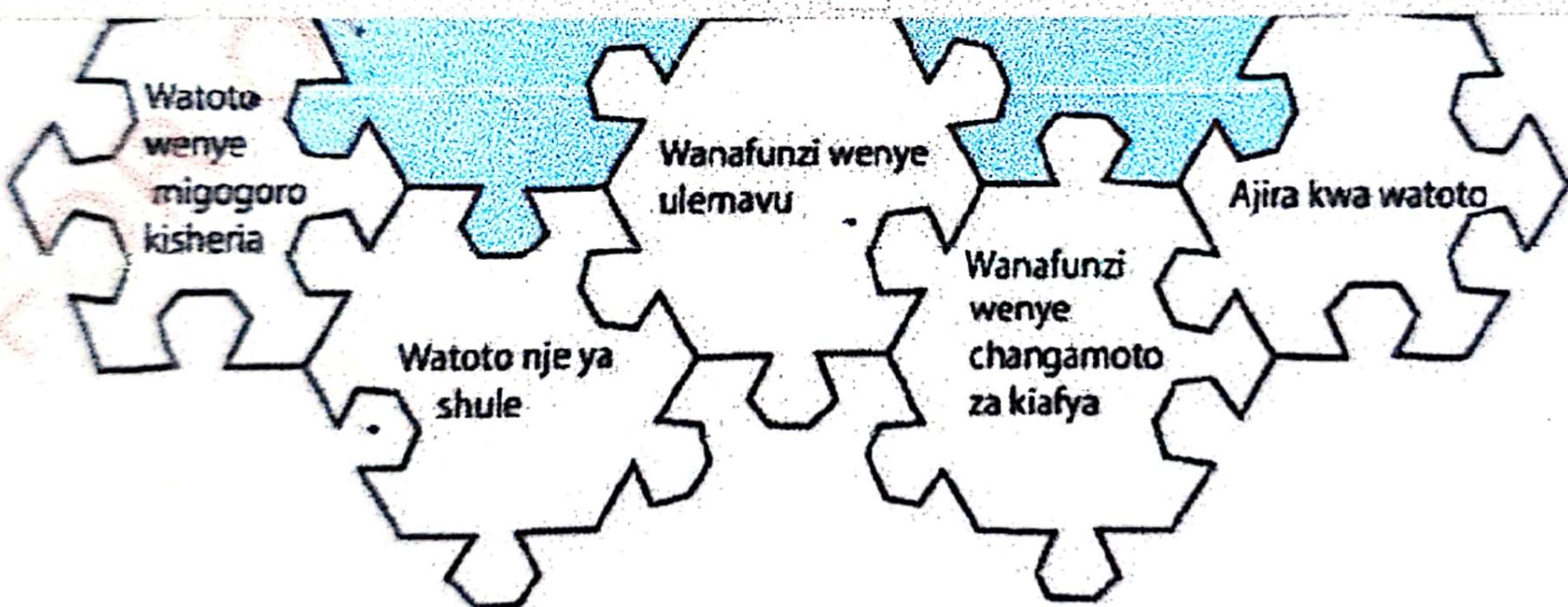
Watoto  
wenye  
matatizo  
maalumu ya  
kujifunza

Watoto  
waishio  
mbali na  
shule

Watoto  
waishio katika  
mazingira  
hatarishi

Watoto yatima

Watoto



Kielelezo namba 2.1: Makundi ya watu wenyе mahitaji maalumu

Watoto  
wakimbizi

Watoto yatima

mazingira  
hatarishi

Watoto  
wenye

## Utambuzi wa mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu ya ujifunzaji.

- Huu ni mchakato kitaalamu au kisaikolojia wa kumtambua na kumuelewa mwanafunzi mwenye changamoto katika kujifunza.
- Mahitaji haya maalumu yanaweza kuwa ya kitaalamu, kihisia, kimaumbile kiakili au kijamii.
- Utambuzi huu uanhusisha kubaini changamoto za ujifunzaji au za kimaendeleo katika hatua za awali kama vile changamoto za lugha, ulemavu wa kimaumbile na tabia.
- Vilevile huu mchakato unalenga kuwezesha utekelezaji mikakati wa utoaji wa afua stahiki kabla ya changamoto hizo kuwa kubwa.

# Utambuzi wa mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu ya ujifunzaji.

- Huu ni mchakato kitaalamu au kisaikolojia wa kumtambua na kumuelewa mwanafunzi mwenye changamoto katika kujifunza.
- Mahitaji haya maalumu yanaweza kuwa ya kitaalamu, kihisia, kimaumbile kiakili au kijamii.
- Utambuzi huu uanhusisha kubaini changamoto za ujifunzaji au za kimaendeleo katika hatua za awali kama vile changamoto za lugha, ulemavu wa kimaumbile na tabia.
- Vilevile huu mchakato unalenga kuwezesha utekelezaji mikakati wa utoaji wa afua stahiki kabla ya changamoto hizo kuwa kubwa.

## Hatua za utambuzi wa mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu ya ujifunzaji.

- I. Kutambua dalili za awali.
- II. Kufanya uchunguzi na tathmini.
- III. Kuandaa mpango wa huduma.
- IV. Kuandaa mazingira jumuishi.

## I. Kutambua dalili za awali.

- Kupitia utendaji wa shughuli mbalimbali za mwanafunzi walimu, wazazi na wataalamu wengine wanaweza kubaini dalili za awali za changamoto za ujifunzaji.

## II. Kufanya uchunguzi na tathmini.

- Huu mchakato unafanyika baada ya kutambua dalili na kufanya uchunguzi wa kitaalamu.
- Lengo la hatua hii nikuthibitiha kama kweli mwanafunzi anamahitaji maalumu.
- Hii inaweza kujumuisha tathmini za kielimu, kisaikolojia, au za kitabibu.

### **III. Kuandaa mpango wa huduma**

- Mwanafunzi akisha gunduliwa ana mahitaji maalumu mpango wa kumpatia huduma hufuata.
- Timu ya elimu ikishirikiana na walimu, wazazi na wataalamu huandaa mpango binafsi wa ujifunzaji.
- Au huandaa mpango wa huduma ili kuhakikisha mwanafunzi anapata huduma stahiki.

## IV. Kuandaa mazingira jumuishi.

- Kuandaa mazingira rafiki na wezeshi ili kuhakikisha mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu anashiriki kikamilifu katika mchakato mzima wa ujifunzaji.

# Viashiria vya mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu.

- Ni dalili zinazoweza kumsaidia mwalimu kumtabua mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu.
- Changamoto za mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu zinahitaji uelewa wa kina ili kuweza kumsaidia kujifunza vizuri nakufanikiwa kijamii.
- Ni muhimu kufahamu viashiria vya mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu ili kubaini mahitaji yake na kumpatia huduma stahiki.
- Viashiria hivyo ni;

## *inaendelea*

- I. Kiashiria katika kujifunza.
- II. Tofauti za kitabia, kihisia, na kijamii.
- III.Ulemavu wa mlango wa fahamu.
- IV.Tofauti za kimaumbile.

## I. Kiashiria katika kujifunza.

- Mwanafunzi kuonesha ugumu wakuelewa au kukumbuka maelekezo.
- Mwanafunzi kuchelewa kujifunza mambo mapya.
- Mwanafunzi kutokujua baadhi ya dhana.
- Mwanafunzi mwenye kipaji au kipawa cha pekee anawaza kuelewa kwa haraka dhana mpya na misamiati.
- Kukosa utulivu kutokana na kazi zisizotosheleza.
- Pia mwanafunzi huyu anatabia ya kudakia na kuingilia mambo kabla ya wakati wake.

## II. Viashiria vya tofauti za kitabia, kihisia na kijamii.

- Mwanafunzi huweza kuonesha hisia kali kama vile hasira au huzuni bila sababu yoyote.
- Pia mwanafunzi kuwa na tabia ya kujitenga.
- Kujihamini kupita kiasi katika mazingira hatarishi.
- Hii hutokana na historia ya malezi, makazi na mazingira ya mwanafunzi huyo, mfano mtoto wa mtahani.

### III. Viashiria vya ulemavu wa milango ya fahamu.

- Mwanafunzi anaweza kuwa na changamoto katika kuzungumza, kusikiliza, kuona, kuelewa lugha au kuchangamana na wenzake.
- Hii inaweza kuathiri mawasiliano kati yake na wanafunzi wenzake, walimu na hatu jamiii inayomzunguka.

## IV. Viashiria vya tofauti za kimaumbile

- Mwanafunzi kuwa na ulemavu wa viungo mf. Ulemavu wa miguu, mikono au ulemavu mwingine wa kimaumbile.
- Hali hii huathiri uwezo kutembea nakufanya kazi vizuri na kushindwa kushiriki kikamilifu shughuli za kawaida za darasani.